

Osmo Soininvaara: Vauraus ja aika

Helsinki: Teos, 2007. 198 s.

Lähivuosina ikääntyneiden joukko kasvaa samalla kun työikäisten rivit uhkaavat harventua. Vallitseva strategia taistelussa vanhushuoltosuhteen nousua vastaan vaatii mm. työllisyysasteen nostoa ja työurien pidentämistä molemmista päistä. Joidenkin mielestä maan kilpailukykyä olisi parannettava saksalaiseen malliin jopa pidentämällä työaika ilman vastaavaa ansiotason nousua.

Näitä virtauksia vastaan ei voisi juuri radikaalimmin uida kuin ehdottamalla, että meidän pitäisi kaikin voimin tähdätä vapaa-ajan lisäämiseen. Juuri näin tekee entinen Vihreiden puheenjohtaja ja kansanedustaja Osmo Soininvaara uudessa kirjassaan *Vauraus ja aika*. Hänen mielestään olemme jo saavuttaneet niin korkean materiaalsen elintason, että voisimme ottaa rennommin ja enemmän vapaata.

Ekonomistikielellä kyse voisi olla vanhasta tutusta taaksepäin kaartuvasta työn tarjontakäyrästä: ainakin teoriassa on mahdollista, että ansiotason noustessa työn tekohalut alkavat ennen pitkää supistua. Soininvaaran ehdotus ei kuitenkaan nojaudu tähän käyttäytymiseen. Sen sijaan hän väittää, etteivät useimmat meistä ymmärrä omia etujaan, kun emme määrätietoisemmin pyri lyhentämään työaikaamme.

Soininvaara on löytänyt oivallisen taivuttelukeinon viimeaikaisesta onnellisuustutkimuksesta. Monet taloustieteilijätkin ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että meidän keskimääräisen elintasomme nostaminen ei enää lisää onnellisuutta, vaikka itse kunkin kohdalla suhteellisen elintason kohoaminen niin tekisikin. Olemme ikään kuin juuttuneet oravanpyörään, ”vaurauden kilpavarusteluun”, jossa tavoittelemme parempaa kuin naapurillamme tai muilla vertaisillamme on. Kuitenkin samalla kaikki tulemme edistäneeksi yleistä elintason nousua, jolla siis ei onnellisuutta kohoteta.

Soininvaaran mielestä vapaa-ajan lisääminen tekisi meidät onnellisemmiksi. Mieleen hiipii kuitenkin väistämättömänä analogiana amerikkalaisen taloustieteilijän Paul Krugmanin kuuluisa toppuuttelu ns. uuden talouden intoilijoille: eivät ihmiset halua niinkään lisää informaatiota kuin parempia asuntoja, autoja, kodinkoneita, palveluja yms. Hieman samaan tapaan tutkijoiden tunnistama onnellisuusresepti ei sisällä vapaa-ajan lisäämistä: pysy terveenä, hanki hyvä koulutus, tule uskoon, rakastu ja mene naimisiin – siinä (melkein) kaikki.

Tutkimukseen perustuvaa näyttöä vapaa-ajan lisäämisen autuaaksi tekevästä vaikutuksesta on kovin niukalti. Soinin-

vaaran koko argumentointi kuitenkin nojautuu uskomukseen, että niin tapahtuisi. Toisaalta jos kaikkien vapaa-aika lisääntyisi eikä kenenkään suhteellisesti enemmän, niin eikö olisi loogista odottaa, ettei onnellisuus siitä lisääntyisi? Ainaakin taloustieteilijät käsittelevät vapaa-aikaa hyödykkeenä, ja onnellisuustutkijoiden mukaanhan tässä suhteessa vain sillä on merkitystä, että meillä on jotakin enemmän kuin naapureillamme.

Monet meistä kuitenkin haluaisivat lyhentää työaikaansa tavalla tai toisella: pienten lasten hoitamiseksi, sapattivaapana, varhaiseläkkeellä tms. Joskus tavoitteena voi toki olla onnellisuuden lisääminenkin. Mutta monien ongelma on ennemminkin se, etteivät nykyisenkään työajan tuottamat tulot riitä kunnolliseen elämiseen. Tähän Soininvaara tarjoaa ratkaisuksi perustuloa. Se on helpommin sanottu kuin tehty kuten Pertti Honkasen artikkelista tässä lehdessä käy ilmi.

Soininvaaran konkreettinen työajan lyhentämisen ehdotus ei kuulosta hirveän radikaalilta: meidän pitäisi joka vuosi tinkiä talouskasvusta puolen prosenttiyksikön verran, jotta saisimme keskimäärin yhden vapaapäivän lisää. 10 vuodessa se merkitsisi jo 2 viikkoa lisää lomaa. Toisaalla kirjassa puhutaan kuitenkin huolettomasti siitä, että jokaisen pitäisi saada valita vapaasti tarjoamansa ”karahvityöaika”. Kirjassa on paljon kyseenalaisia ja jopa ristiriitaisia väitteitä.

Soininvaara myöntää, että työajan lyhentäminen rasittaisi julkista taloutta muttei pidä tätä murskaavana kritiikkinä. Perustelut ovat kuitenkin vähemmän faktaa kuin Soininvaaran toiveajattelua. Samaa voi sanoa hänen väitteestään, että meillä on paljon väkeä tekemässä työtä pelkän osallisuuden vuoksi, joten työvoimapulaa ei tule eikä työn teon vähentäminen supistaisi kokonaistuotantoa kovinkaan merkittävästi.

Soininvaaran teos on eittämättä tutustumisen arvoinen, ja hän kirjoittaa taivuttelevasti. Hänessä on kuitenkin aimo annos ”fix-idee-miestä”: jotakuinkin kaikki ongelmat näyttävät johtuvan liian pitkästä työajasta. ”Jatkuva kamppailu omasta asemasta myrkyttää elämää”. On erikoista, että valitetaan niin monien asioiden – työelämässä, perheissä jne. – menneen viime aikoina huonompaan suuntaan, mutta kuitenkin ihmisistä ei ole tullut keskimäärin onnettomampia. Toisaalta pitkän päälle vapaa-ajan lisääntyminen ei ole tehnyt meistä onnellisempiakaan. ■